

В ПАМЕТ НА ЕФИМ ПАСОВ (1930 – 2019)

Доц. д-р Илка Бирова

Софийски университет „Св. Кл. Охридски“

Изминаха две години, откакто ни напусна проф. Ефим Пасов – изтъкнатият руски учен в сферата на чуждоезиковата методика, получил приживе международно признание и спечелил много съмишленици по цял свят. Паметта за него е светла и жива в сърцата на тези, които го познаваха лично, и на тези, които споделят неговите идеи. Аз имам честта да бъда една от тях. Запознах се лично с проф. Пасов през 2017 г. по време на VII международен форум по русистика „Братиславски срещи под Татрите“ в Словакия. Помня неговия задълбочен доклад за комуникативността в езиковото обучение, както и топлото му общуване с преподавателите от различни страни. Проф. Пасов беше не само забележителен учен теоретик, но и безценен методик практик, който щедро споделяше богатия си опит с колегите. Освен това Ефим Пасов беше личност с богата душевност и поетичен талант. Авторските стихотворения, които прочете тогава на „Братиславски срещи под Татрите“, оставиха у мен светъл спомен с дълбокия си хуманизъм и грижа за духовността. Трябва да спомена също така, че проф. Пасов много обичаше България и високо ценеше постиженията на българските учители и изследователи. Аз съм дълбоко признателна за неговата подкрепа на монографията ми „Игра в обучении русскому языку как иностранному. Исследование игры как образовательного феномена“, издадена първо в Русия (Москва, Еврошкола, 2017), в която проф. Пасов е автор на предисловието. Считам големия руски учен за свой Учител и за мен е чест да бъда негова ученичка, съмишленица и последователка.

В настоящия текст представям накратко личността и делото на проф. Ефим Пасов. Той е руски лингвист, специалист по методика на чуждоезиковото об-

разование, доктор на педагогическите науки, заслужил деятел на науката на Руската федерация, ръководител на Руския център по чуждоезиково образование, професор на Елецкия държавен университет „И. Бунин“, професор в Катедрата по хуманитарно образование на Института за развитие на образованието в Липецка област, почетен професор на Нижегородския държавен университет и на Минския държавен лингвистичен университет. Ефим Пасов завършва с отличие Минския държавен педагогически институт по чужди езици през 1953 г. От 1953 до 1957 е учител по немски език в средно училище във Витебск, а от 1957 до 1963 г. е преподавател по немски език и завеждащ Катедрата по чужди езици във Витебския държавен педагогически институт. През 1965 г. завършва двегодишен висш педагогически курс към Ленинградския университет. От 1966 до 1970 г. проф. Пасов ръководи Катедрата по методика на обучение по чужди езици в Нижегородския държавен лингвистичен университет. От 1971 е завеждащ Катедрата по немски език в Липецкия педагогически институт, от този момент е ръководител на Лаборатория за учебници по чужди езици. През 1990 основава и възглавява Руския център за чуждоезиково образование. От 1995 работи като професор в Катедрата по чужди езици на Елецкия държавен университет „И. Бунин“. Под ръководството на проф. Пасов са защитени повече от 70 дисертации на доктори по педагогика и доктори на педагогическите науки в сферата на лингводидактиката. Големият руски методик е основател на списанието „Комункативна методика“, научен редактор на ежегодното издание „Проблеми на чуждоезиковото образование“, което е дело на създадения от него Център за чуждоезиково образование. Проф. Пасов е автор на повече от 20 монографии и методически пособия, на 150 научни статии по методика на обучението по чужди езици, автор и съавтор е на около 90 учебника по английски, немски, френски и руски език. Тук посочвам някои от неговите основни трудове: *„Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению: пособие для учителей иностранных языков“* Москва, Просвещение, 1985, 1991; *„Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению“* Москва. Русский язык, 1989; *„Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур“*. Липецк, ЛГПИ – РЦИО, 2000; *„Методология методики: теория и опыт применения (избранное)“* Липецк: ЛГПУ, 2002 (*Методическа школа на Пасов*) и др. Освен активната си преподавателска и научна дейност дълги години проф. Пасов е неуморен организатор и участник в конференции и симпозиуми на различни равнища.

Трудно е да бъдат изброени научните приноси на забележителния руски учен. Тук посочвам само някои от тях. Проф. Пасов въвежда в методиката нов комплекс от понятия, които се опират на концепцията за *чуждоезиково образование* в противовес на традиционната *концепция за обучение по чужди езици*. Ефим Пасов въвежда термина *чуждоезикова култура* като предмет

на чуждоезиковото образование и преосмисля редица традиционни термини: похват, адекватност, учебни средства, ситуация и ситуативна позиция, йерархия на методическите принципи и др. На Първия конгрес на Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература (МАПРЯЛ) през 1968 г. проф. Пасов за първи път в света формулира принципите на комуникативното езиково обучение, които впоследствие стават основа на създадената от него *теория за комуникативно чуждоезиково образование*. В нея изследователят определя етапите за формиране на лексикални, граматични и произносителни навици, както и нивата в развитието на речта. Проф. Пасов разработва нов подход към организацията на речевия материал – това е така наречената проблемна организация за разлика от традиционната тематична организация. Този нов подход дава възможност речевият материал да се организира, като се създават евристични форми на реално общуване. Изтъкнатият руски методик разработва редица нови учебни средства, в това число учебници и учебни помагала, функционално-смислови таблици, лексикално-граматични таблици, логико-синтактични схеми, ситуативни карти и др.

В моята дейност като изследовател и преподавател по руски език в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ ценни и водещи са характеристиките на комуникативното езиково обучение, изведени от проф. Пасов. Сред тях са:

- мотивираност на всяко действие и всяка дейност на обучавания;
- целенасоченост на всяко действие и всяка дейност на обучавания, т.е. извършване на действие в името на достигане на осъзната комуникативна цел;
- личностен смисъл в цялостната работа на обучавания;
- речемисловна активност, т.е. постоянно включване в процеса на решаване на задачи в общуването, постоянно участие на познавателното и комуникативното мислене;
- отношение на лична заинтересованост, изразяване на лично отношение към проблемите и предмета на обсъждане;
- връзка на общуването с различни форми на дейността – учебно-познавателна, обществена, трудова, художествена, спортна, битова;
- взаимодействие между обучаваните, т.е. координация на действията, сътрудничество, доверие;
- ситуативност – общуването на учениците с учителя и между самите обучавани в процеса на овладяване на речевия материал се определя като система от взаимоотношения, породени от ситуативните позиции на обучаваните;
- съдържателност като обективна характеристика и информативност като субективна характеристика на учебните материали;
- проблемност като начин на организация и презентиране на учебните материали;

- новост като постоянна вариативност на всички компоненти в образователния процес;
- изразителност в използването на вербални и невербални средства на общуване.

Към изложеното дотук прибавям още една важна теза на проф. Пасов, която напълно споделям – за неразривната връзка между езика и културата в процеса на чуждоезиковото обучение, т.е. езикът следва да се преподава чрез културата и съответно културата чрез езика. Тази теза е особено актуална в условията на активна интеркултурна комуникация, в които е поставено съвременното чуждоезиково образование.

Накрая искам да изразя дълбокото преклонение и уважение, което изпитват към личността и делото на проф. Ефим Пасов заедно с мен много български изследователи в сферата на чуждоезиковата методика, преподаватели и учители по различни чужди езици. Големият руски учен остава за нас едно от най-ярките имена в съвременната лингводидактика. Новаторските и креативни идеи на проф. Пасов имат голям потенциал и продължават да се прилагат и развиват от неговите последователи в различни страни. Тези идеи не спират да стимулират и вдъхновяват онези, които са се посветили на човека, езиците и тяхното преподаване.

IN MEMORIAM OF EFIM PASOV

✉ **Dr. Ilka Birova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-4382-4902

Department of Russian language

Sofia University

15, Tzar Osvoboditel Blvd.

1000 Sofia, Bulgaria

E-mail: ilka_birova@slav.uni-sofia.bg